

URME DACICE ÎN MAREA BRITANIE (Partea 1)

*Valeriu Dulgheru, prof.dr.hab. Universitatea Tehnică a Moldovei
Lorin Cantemir, prof.dr.ing., Universitatea Tehnică „Gh. Asachi”, Iași, România
Natalia Pihler-Tennenberg (Dulgheru), MSc, Birmingham, Marea Britanie
Alex Pihler-Tennenberg, Dr., Birmingham, Marea Britanie*

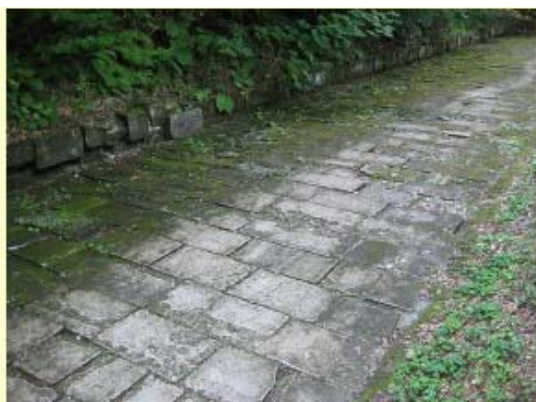
Abstract: *The article describes some Dacian traces discovered in England. The AE 1997.1779a document attests that from 20 cohorts that were in Britain under the command of Trebius Germanus, 4 of them (Cohors Primae Aelia Dacorum milliaria; Cohors Secundae Pannoniorum; Cohors Secundae Dalmatarum; Cohors Septimae Thracum) were Dacian. The analysis of archeological finds showed that most Dacian traces have been discovered on altar stones, tomb stones and on the walls of Birdoswald fort, Hadrian's Wall (England).*

Imperiul Roman a fost cel mai mare și cel mai durabil imperiu al tuturor timpurilor (a existat cca 700 de ani). Au fost imperii mai mari (de ex. al lui Alexandru Macedon, al lui Chinghis Han, dar nu au fost durabile). El a crescut atât prin puterea armelor, copleșind noi teritorii, cât și prin civilizația, pe care au promovat-o în noile

Imperiul Roman în perioada maximei sale extensiuni.

colonii. Unde mai găsești urme ale imperiului hunului Atila, ale lui Chinghis Han ș.a. care apărut mult mai târziu dar demult dispărute fără urme? Urme romane însă găsești peste tot pe unde au fost. În Basarabia sunt două valuri ale lui Traian. În Europa Romană până astăzi s-au păstrat drumuri făcute de romani. În Marea Britanie este zidul Hadrian. Nu în zadar teritoriile Imperiului Roman erau atât de ademenitoare, în special,

Drum roman pavat, Sarmisegetusa (foto modernă).

pentru triburile barbare din est (avari, sciți, cumani, mai apoi slavi, huni etc.). Pentru ași apăra teritoriile romanii aveau o armată bine organizată (anume aceasta era cheia multor victorii asupra barbarilor).

Armata romană era constituită din două tipuri de unități militare distincte: legiuni și regimente auxiliare. Legiunile, de regulă, erau constituite din apr. 5000 de soldați și centurioni comandați de un ofițer senior, toți fiind cetățeni romani, și constituiau, de regulă, unități de

cavalerie sau pedestre bine echipate. Legionarii erau plătiți.

Regimentele auxiliare includeau de la 500 până la 1000 de soldați comandați de un ofițer roman, împărțiți în cohorte (comandate de prefecti) și centurii, comandate de centurioni. Cohortele, de regulă, erau constituite pe criterii etnice. Auxiliarii nu erau cetățeni romani însă după o slujbă de 25 de ani primeau dreptul de cetățenie romană.

În timpul războaielor dacice (101-102 și 105-106) romanii au folosit cohorte din întreg Imperiul Roman: cohorte din Africa, din Asia, chiar și din Britania. În una din scrisorile de la Vindolanda se scrie că „...atunci când cohorta a 9^a batavană a aflat că trebuie să plece în Dacia în 105, o parte din soldați au preferat să dezerteze decât să lupte cu dacii”. Nu este cunoscută cauza.

După cucerirea Daciei la 106d.Chr. Imperiul Roman a folosit cohorte de daci (unități militare de 500-1000 soldați) pe tot cuprinsul Imperiului, inclusiv în Marea Britanie, descoperirile arheologice confirmând acest fapt. Aceasta începe la puțin timp după cucerirea Daciei de către Imperiul Roman, în anul 122 d.Chr., când împăratul roman Hadrian a ordonat construirea unui zid la marginea britanică a imperiului. Zidul se suprapune aproximativ pe granița de azi dintre Anglia și Scoția. Motivul real al unei

Porțiune de zidul Hadrian [2].

*Porțiune de zidul Hadrian.
Foto. A. Pichler-Tennenberg (2012)*

construcții de 120 km rămâne controversat, având în vedere costurile de construcție și întreținere, precum și nivelul real al amenințării triburilor din nordul Zidului, care la acel moment erau destul de puțin numeroase. Cel mai probabil Zidul avea un preponderent rol comercial, permițând vămuirea mărfurilor și controlul “micului trafic de frontieră”. În lucrarea [1] autorii au făcut o analiză comparativă a tăblițelor de lemn descoperite în fortul Vindolanda și au găsit unele similitudini cu cele cerate de la Roșia Montana în planul utilizării aceleiași limbi latine vulgare (de menționat că tăblițele de la Roșia Montana au fost scrise până la venirea romanilor). Urme ale dacilor în Vindolanda au fost găsite mai puține. Pe una din pietrele funerare a fost descifrat următorul text: „*To the shades of the departed Cornelius Victor, Singularis Consularis with twenty-six years service, a citizen of the Pannonians, son of Saturninus the Primus Pilus, he lived fifty-five years and eleven days. His wife saw to this [memorial]*” (RIB 1713; piatră funerară) (Către spiritele celor plecați: Cornelius Victor, consul, a servit 26 de ani. Nativ din Panonia, fiul lui Saturnus, a trăit 55 de ani și 11 zile. Eu, soția lui, am scris acestea”.

Analiza efectuată de autori a documentelor descoperite în diferite forturi ale zidului Hadrian a arătat că cea mai bine păstrată porțiune a Zidului Hadrian și cu cele mai multe urme dacice este cea din jurul localității Banna (actualul Birdoswald), unde descoperirile arheologice indică încartiruirea Cohortei I Dacice (Cohors I Aelia Dacorum) timp de mai mult de un secol, căreia i se alătură ulterior și Cohorta I Tracă. Care este explicația prezenței masive a dacilor în Britania? Una din versiuni ar fi impresia bună lăsată de luptătorii daci ai lui Decebal asupra împăratului Traian (nu în zadar ei sau învrednicit de înveșnicire pe turnul care-i poartă numele), făcându-l să-i recruteze în calitate de soldați auxiliari. Să încercăm să identificăm acest fapt din analiza diferitor vestigii păstrate în Muzeul Britanic [2,3,4,5].

Analiza vestigiilor arată că din cele 20 de cohorte enumerate în documentul *AE* 1997.1779a [3], care se aflau în Britania sub comanda lui Trebius Germanus, 4 din ele

(*Cohors Primae Aelia Dacorum milliaria; Cohors Secundae Pannoniorum; Cohors Secundae Dalmatarum; Cohors Septimae Thracum*) erau dacice, chiar dacă numai una din ele era numită Dacică.

Conform istoriografilor romani posesiunile Imperiului în spațiul Carpato-balcano-pontic era divizate în două părți: Dacia Superioară,

Porțiune a zidului Hadrian din localitatea Birdoswald [3].

aflată la nord de Dunăre și Dacia Inferioară de la sud de Dunăre, unde s-au retras la a. 272 d.Hr. romanii și o parte din daci. Numele de Dalmația, Panonia, Tracia îl purtau diferite regiuni ale Daciei Inferioare.

În fortul Birdoswald (Banna) au fost găsite: 4 altare cu inscripții, 10 inscripții pe clădiri, pietre de marcare ale cohortelor și centurioanelor, pietre funerare și alte texte nedescifrabile. În total includ 15 inscripții datând cu secolul III (*explicații*: primul număr reprezintă numărul documentului din Muzeul Britanic; al doilea reprezintă anul după Hristos și în continuare se prezintă informația încrustată în piatră).

1909 AD205-208 B.I. of emperor Septimius Severus and his sons Caracalla and Geta by *Cohors I Aelia Dacorum* and *Cohors I Thracum*

1892 AD212-222? altar to I O M by *Cohors I Aelia Dacorum Antoniniana*

1914 c.AD219 B.I. of governor Modius Julius by *Cohors I Aelia Dacorum*

1896 AD235-238 altar to I O M D by *Cohors I Aelia Dacorum* during Maximian's reign

1929a AD235-238 altar to I O M D by *Cohors I Aelia Dacorum* during Maximian's reign

1875 AD237 altar to I O M by *Cohors I Aelia Dacorum* during the consulship of Perpetuus

1893 AD238-244 altar to I O M by *Cohors I Aelia Dacorum Gordiana*

1883 AD260-268 altar to I O M by *Cohors I Aelia Dacorum Postumiana*

1886 AD260-268 altar to I O M by *Cohors I Aelia Dacorum Postumiana*

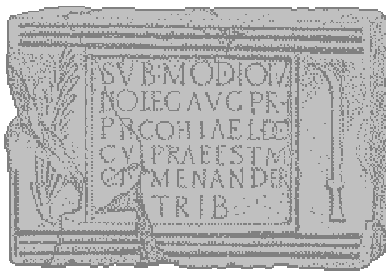
1885 AD271-274 altar to *Cocidius* and I O M by *Cohors I Aelia Dacorum Tetricianorum*

1929b AD276-282 altar to I O M by *Cohors I Aelia Dacorum Probiana*

Pe una din pietrele de altar găsită în fortul Birdoswald s-a păstrat inscripția: „For Jupiter Best and Greatest, the First Cohort of Aelian Dacians, under the supervision of Aulus Julius Marcellinus, centurion of the **Second Augustan Legion**”. (*RIB* 1880; piatră de altar). Din analiza textului rezultă că Marcellinus a fost numit temporar la comanda fortului și unității garnizoane *Cohors Primae Aelia Dacorum*.

În documentul (*RIB* 1909; datat: AD205-208 – o inscripție murală descoperită în interiorul fortului Birdoswald) apare informația despre prima cohortă tracă (*Cohors Primae Thracum* - The First Cohort of Thracians. „For the emperors, Caesar Lucius Septimius Severus Pius Pertinax, and Marcus Aurelius Antoninus Augustus, and Publius Septimius Geta, noble Caesar, This granary was made by the **First Aelian Cohort of Dacians** and the **First Cohort of Thracians**, Citizens of Rome, under Alfenus Senecio, the consular [governor], through [the agency of] the tribune Aurelius Julianus” (*Pentru împărații Caesar Lucius Septimius Severus Pius Pertinax, Marcus Aurelius Antoninus Augustus și Publius Septimius Geta, nobili Cezari această locație a fost în posesia Primei Cohorte Dacice și Primei Cohorte Tracice, cetățeni ai Romei sub conducerea lui Alfenus Senecio, guvernator, prin tribunul Aurelius Julianus*).

În documentul (*RIB* 1914, datat c.AD219) se prezintă inscripția dedicată guvernatorului Modius Julianus.

	<p>SVB MODIO IVLIO LEG[atus] AVG[usti] PR[o] • PR[etore] COH[ors] I (primae) AEL[ia] D[a]C[orum] CVI PRAE[fectu] EST M[arco] CL[audio] MENANDER TRIB[unus]</p> <p>„Sub comanda lui Modius Julius, legatul împăratului legate cu puterea de pro-pretorian, Prima Cohortă a Dacilor (constituită aici) sub comanda tribunului Marcus Claudius Menander”</p>
---	--

Din analiza inscripțiilor rezultă că în secolul IV în garnizoana fortului Birdoswald se afla indubitabil *Cohorta I Aelia Dacorum Milliaris*, un regiment de 1000 de infanteriști din Dacia. Prezența lor este confirmată de inscripțiile de pe pereții din interiorul Fortului [1].

Pe piatra de altar (RIB 1872) a fost descifrată următoarea inscripție „DEO COCIDIO COH I AELIA DACORVM C P TERENTIVS VALERIANVS TRIB VSLM” (Pentru bunul Cocidius, Cohorta I Dacică, care era comandată de tribunul Terentius Valerianus...).

Descifrarea inscripției (RIB 1904, baza statuii) „SIGNIS ET N AVG COH I AEL DACORVM” (Conform standardului și spiritului divin al Împăratului Prima Cohortă Dacică...).

Prezentăm în continuare unele dedicații tribunului Ammonius Victorinus

<p>„I O M COH I AEL DACORVM QVB PREEST AMMONIVS VICTORINVS TRIB” (Pentru Jupiter, cel mai bun și cel mai mare, Prima Cohortă Dacică, comandată de tribunul Ammonius Victorinus...)</p>	<p>„...TO... COH I DAC QVIB PRAEEST AMM VICTORIN TRIB” (...prima Cohortă Dacică, care este of Aelian Daci, care este comandată de tribunul Ammonius Victorinus...)</p>
---	--

Unitatea cea mai evident prezentă în fortul Birdoswald este Prima Cohortă Dacică, care este atestată în 31 de inscripții în piatră din totalul de 62 descoperite. Conform (RIB 1918) piatra centuriană a Primei Cohorte Dacice conține următoarea inscripție „DECI SAX COH I DAC” (Centurionul Decius Sax[us], al Primei Cohorte Dacice, a construit aceasta...). Piatra funerară a unui fost soldat conține inscripția „...SPA SEPTIMO VIXIT ANN XXXX MIL XVIII COH I AELIA DACORVM H F C” (În amintirea plecatului dintre noi Septimus, care a trăit mulți ani și a servit 18 ani în Prima Cohortă Dacică). Conform pietrei de altar lui Jupiter (RIB 1875, datată cu AD237) inscripția “I O M COH I AEL DACORVM C P AVRELIVS FASTVS TRIB PERPETVO COS” (Pentru Jupiter, cel mai bun și cel mai mare, Prima **Cohortă Dacică**, comandată de tribunul Aurelius Fastus, unde Perpetuus era consul...).

Conform pietrei funerare (RIB 109; piatră funerară) *La I Thracum - The First Thracian Wing – Prima Aripă Tracă*. Conform pietrei de altar (RIB 1883, datată cu AD260-268) „I O M COH I AEL DAC POSTVMIANAC P MARC GALLICVS

**SEXTVS VALERIVS
GENIALIS EQES ALAE
TRHAEC CIVIS FRISIAVS
TVR GENIALIS AN XXXX
ST XX H S E E F C**

Sextus Valerius Genialis, a cavalryman of the *Thracian Wing*, a citizen of the *Frisiavones*,¹ from the *Turma* of Genialis. Forty years old with twenty years service. He lies here. The cavalry were responsible for the making [of this memorial]."

Sextus Valerius Genialis, un cavaler al Aripiei Tracice, cetățean al Frisiavones, din neamul Genialis. Patruzeci de ani cu douăzeci de ani de serviciu. El se află aici. Cavaleria a fost responsabilă pentru realizare [acestui memorial]

Piatră funerară a lui Genialis (RIB 109). Foto: Corinium Museum, UK.

plecat Decibalus [...] care a trăit [...] zile și Blaesus [...], care a trăit zece ani, și fratelui [...])". Investigația va fi continuată.

TRIB" (*Pentru Jupiter, cel mai bun și cel mai mare, Prima Cohortă Dacică, comandată de tribunul Marcus Gallicus*).

Conform pietrei de altar (RIB 1886, datată cu AD260-268) „I O M COH I AEL DACORVM POSTVMIANA C P PROB AVGENDVS TRIB" (*Pentru Jupiter, cel mai bun și cel mai mare, Prima Cohortă Dacică, comandată de tribunul Prob[us?] Augendus*). Este

interesantă inscripția pe piatra funerară (RIB 1920) a doi frați tineri „D M DECIBAL ... VIX DIEBVS ... ET BLAES ...VIXSIT A X ET... VS FRATER... „ (*În memoria celui care a*

Bibliografie

1. **Dulgheru V., Dulgheru N., Pichler-Tennenberg A., Cantemir L., Chiriac G.** *Aspecte inedite din viața populației Imperiului Roman consemnate pe tăblițe cerate și pe tăblițe subțiri din lemn de stejar.* Al VI-lea Simpozion Internațional Cucuteni 5000 Redivivus: științe exacte și mai puțin exacte. Culegere de lucrări. Ed. Palatul Culturii Iași, România, 2011, p.31-38.
2. **Turnbull L.** *Hadrian's Wall History. Trails Guidebook II* . Newcastle, 1974 (<http://www.roman-britain.org/places/banna.htm>).
3. **Biggins J.A., Taylor D.J.A.** *A Survey of the Roman Fort and Settlement at Birdoswald, Cumbria in Britannia xxx* (1999) pp.91-110.
4. **Embleton R., Graham F.** *Hadrian's Wall in the Days of the Romans.* Newcastle, 1984, pp.234-242.
5. **Collingwood R.G., Wright R.P.** *The Roman Inscriptions of Britain.* Oxford, 1965.

Natalia Pihler-Tennenberg